

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

**PROGRAMI ORIENTUES PËR PROVIMIN KOMBËTAR
TË MATURËS SHTETËRORE**

**GJUHË SHQIPE DHE LETËRSI
PROVIM I DETYRUAR
PËR
SHKOLLAT E MESME ARTISTIKE 3-VJEÇARE**

Koordinatorë: Erida Koleci

VITI MËSIMOR 2011 – 2012

Hyrje

Lënda e Gjuhës Shqipe dhe e Letërsisë është provim i detyruar i Maturës Shtetërore, për të gjithë nxënësit që mbarojnë shkollën e mesme artistike 3-vjeçare. Për këtë ata do t'i nënshtrohen një testimi, në përbërje të të cilit do të jenë njohuritë dhe aftësitë e fituara në këtë lëndë, gjatë gjithë viteve të shkollës së mesme.

Ky testim do të zhvillohet në bazën e programit orientues, i cili ndihmon nxënësit dhe mësuesit në fazën parapërgatitore. Programi gjithashtu u vjen në ndihmë inspektorëve të IKAP-it për të monitoruar planifikimin e mësuesit me qëllim sistemimin dhe përforsimin e njohurive të nxënësve.

Programi orientues është mbështetur në:

- programet e gjuhës shqipe dhe të letërsisë për shkollat e mesme artistike 3-vjeçare;
- Udhëzimin nr. 40, datë 12.10.2011 “Për zhvillimin e provimeve të Maturës Shtetërore 2012” të MASH-it.

Udhëzime të përgjithshme

Programi i gjuhës shqipe dhe letërsisë nuk paraqitet me tema mësimore, por me objektiva (*për 5 aftësitë që kanë të bëjnë me format e ndryshme të ligjërimit, si: të lexuarit, të shkruarit, të folurit të dëgjuarit, të vështruarit*), të cilat e vënë theksin në rezultatet e të nxënit. Objektivat e programit të lëndës së gjuhës shqipe dhe letërsisë realizohen nëpërmjet **teksteve** (*teksti tregimtar, teksti poetik, teksti dramatik, teksti bindës/argumentues, teksti përshkrues, teksti shpjegues, teksti informativ, teksti eseistik, teksti kulturologjik*). Fakti që nxënësi përballet dhe ushtrohet në tekste të ndryshme, e bën më të lehtë “transferimin” dhe përdorimin e koncepteve, njohurive, aftësive edhe në tekste të tjera.

Kësisoj testi i Maturës Shtetërore:

- do të ketë në përbërje 3 **fragmente nga tekste të ndryshme** (tekst tregimtar, tekst poetik, tekst dramatik, tekst bindës/argumentues, tekst përshkrues, tekst shpjegues, tekst informativ, tekst eseistik, tekst kulturologjik), *jo domosdoshmërisht të punuara në klasë*;
- do të ndërtohet në mënyrë të tillë ku të jenë të përfshira të tri nivelet e vështirësisë. Peshat specifike për çdo nivel do të jenë:
 - Niveli bazë - 40%
 - Niveli mesatar - 40%
 - Niveli i lartë - 20%

Struktura e testit do të jetë:

Pjesa e parë: tekst joletrar (40%)

Pjesa e dytë: tekst letrar (30%)

Pjesa e tretë: tekst letrar (30%)

Dy tekstet letrare në test:

- do t'u takojnë një autori shqiptar dhe një të huaj;
- do t'u takojnë dy gjinive të ndryshme (prozë, poezi dhe dramë).

Kjo do të thotë që në përgatitjen e maturantëve për provimin e Maturës Shtetërore, do të punohet për përvetësimin e aftësive dhe teknikave zbuluese, shpjeguese, zbatuese, analizuese, sintetizuese dhe vlerësuese. Këto aftësi dhe teknika nxënësit do t'i demonstrojnë dhe do t'i zbatojnë në tekste tregimtare, poetike, dramatike, bindëse/argumentuese, përshkruese, shpjeguese, informative, eseistike, kulturologjike, *të punuara apo të papunuara më parë në klasë*.

Pra, nxënësit duhet të aftësohen për objektivat e programit orientues. Ata duhet të jenë të aftë të demonstrojnë arritjet e tyre në të gjitha llojet e teksteve.

Objektivat e programit orientues, sipas linjave janë:

TË LEXUARIT

Linja	Objektivat
Njohuritë mbi fjalën a) Të kuptuarit dhe përdorimi i drejtë i kuptimit të fjalës. b) Interpretimi dhe vlerësimi i kuptimeve të figurshme të fjalëve.	Nxënësi duhet të jetë i aftë: - të zbulojë origjinën e fjalës si një mjet për të kuptuar domethënien e tekstit; - të interpretojë kuptimet e figurshme të fjalëve si pasuri e shprehjes artistike në një tekst letrar; - të vlerësojë kuptimet e figurshme të fjalëve si pasuri e shprehjes artistike në një tekst.
Strategjitë e të lexuarit a) Përdorimi i strategjive të të lexuarit për të kuptuar një tekst. b) Identifikimi e veçorive të teksteve. c) Evidentimi i veçantive të	Nxënësi duhet të jetë i aftë: - të zbatojë strategji të tilla të të lexuarit si: strategjia e hartës së tekstit, e problemzgjdhjes, e përmbledhjes dhe e diagramit të Venit; - të përdorë informacionin e tekstit për të zbuluar nëntekstin dhe për të nxjerrë përfundime;

<p>llojeve të ndryshme të teksteve dhe krahasimi mes tyre.</p> <p>d) Zbulimi dhe vlerësimi i pozicionit të autorit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - të parafranojë informacionin e marrë nga tekste të llojeve të ndryshme; - të bëjë përmbledhjen e një teksti; - të zbulojë tipare të përbashkëta dhe dalluese ndërmjet teksteve të ndryshme në lidhje me: personazhet, temën, problemzgjdhjen, lidhjen e ndërmjetme dhe relacione të tjera; - të vlerësojë stilin e autorit në tekste të ndryshme.
<p>Pasurimi i fjalorit</p> <p>a) Zbulimi dhe përdorimi i dukurive gjuhësore si: polisemia, homonimia, sinonimia, antonimia, shprehjet frazeologjike.</p> <p>b) Vlerësimi i figurshmërisë së përdorur në tekste të ndryshme, përmes burimeve gjuhësore të shprehësisë.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të përdorë gjerësisht dhe me efikasitet dukuritë semantike, si: polisemia, homonimia, sinonimia, antonimia; - të analizojë figurshmërinë e përdorur në tekste të ndryshme, përmes burimeve gjuhësore të shprehësisë (fonetike, morfologjike, leksikologjike, sintaksore), për të pasuruar fjalorin; - të vlerësojë përdorime të gjuhës së figurshme nga tekste të ndryshme dhe vepra letrare.
<p>Aftësitë e të kuptuarit të tekstit dhe reflektimi ndaj tij</p> <p>a) Përdorimi i njohurive dhe aftësive për të kuptuar tekstin.</p> <p>b) Evidentimi i rolit të fjalëve në krijimin e tonit dhe atmosferës së veprës.</p> <p>c) Interpretimi i një vepre në drejtim të arritjes artistike gjuhësore, filozofike, shoqërore e psikologjike.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të analizojë tekstin (letrar dhe joletrar) si forma të larmishme të ligjërimit; - të tregojë sesi teksti pasqyron artistikisht marrëdhënie historiko-shoqërore të një periudhe kohore të caktuar; - të identifikojë karakteristika përmbajtësore të teksteve (tema, tematika, motivi, karakteret); - të zbulojë qëndrimin e autorit ndaj “lëndës” që trajton dhe ndaj lexuesit të cilit i drejtohet; - të zbulojë sesi përdorimi i fjalëve të autorit krijon tonin dhe atmosferën e përgjithshme të veprës; - të interpretojë një vepër në drejtim të arritjes artistike gjuhësore, filozofike, shoqërore e psikologjike;

	<ul style="list-style-type: none"> - të zbulojë tipare të përbashkëta dhe dalluese midis një teksti të traditës letrare dhe një shkrimi bashkëkohor, duke i vendosur në marrëdhënie krahasuese.
--	--

TË SHKRUARIT

Linja	Objektivat
<p>Shkrimi si proces</p> <p>a) Përfshirja në hapat e domosdoshëm të procesit të të shkruarit.</p> <p>b) Njohja dhe përdorimi i elementeve të sistemit të vlerësimit.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të përfshihet në të gjitha hapat e procesit të të shkruarit: parashkrimi, draftimi, rishikimi (redaktimi e korrektimi); - të përdorë elementet e sistemit të vlerësimit (ideja kryesore, nënidetë, organizimi, drejtshkrimi, fjalori, saktësia gramatikore, referencat) për shkrimin e tij.
<p>Shkrimi si produkt</p> <p>a) Realizimi i një shkrimi për tema, qëllime dhe audienca të caktuara.</p> <p>b) Përdorimi i elementeve të domosdoshme për të përfunduar një shkrim.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të shkruajë tekste me disa paragrafë duke zhvilluar një ide kryesore; - të përdorë gjuhë të saktë, detaje specifike, përshkrime, shembuj, përkufizime, analogji; - të zgjedhë fjalët dhe format gjuhësore për të shprehur ngjyime emocionale personale etj; - të përdorë stil vetjak dhe autorial për të tërhequr vëmendjen e audiencës; - të përdorë struktura të tilla, si: kronologjia, sekuenca, titujt, nëntitujt etj.
<p>Format e shkrimit, audienca dhe qëllimet</p> <p>a) Demonstrimi i aftësive për të shkruar në forma të ndryshme, për një shumëllojshmëri audiencash dhe qëllimesh si dhe</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të shkruajë lloje të ndryshme tekstesh të cilat: <ul style="list-style-type: none"> - zhvillojnë një ide, - kanë një organizim strukturor të përshtatshëm me qëllimin, audiencën dhe kontekstin, - përfshijnë informacione të rëndësishme, duke

<p>duke zbatuar kriteret e domosdoshme për çdo formë.</p>	<p>përfshijë informacionet më pak të rëndësishme,</p> <ul style="list-style-type: none"> - mbështesin gjykimet me të dhëna të përshtatshme e thelbësore si dhe me detaje të përzgjedhura, - të vlerësojë si ndikojnë mbi audiencën elemente të tilla, si: stili, mjetet letrare, përzgjedhja e fjalëve, toni, përmbajtja e këndvështrimit.
<p>Drejtshkrimi dhe pikësimi</p> <p>a) Zbatimi i rregullave të drejtshkrimit dhe të pikësimit.</p> <p>b) Zbatimi i njohurive të gjuhës standarde shqipe.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - të përdorë rregullat drejtshkrimore të gjuhës standarde në të gjitha shkrimet; - të përdorë njohuri të gjuhës standarde për të redaktuar punët me shkrim; - të përdorë rregullat e pikësimit të gjuhës standarde në të gjitha shkrimet e tij.

Lista e veprave nga do të përzgjidhen dy fragmentet e tekstit letrar në testimin kombëtar:

Poezi

Poradeci “Lirika”, Migjeni “Vargjet e lira”, Kadare “Ca pika shiu ranë mbi qelq”, Uitman “Fije bari”, Bodler “Lulet e së keqes”

Prozë

Kamy “I huaji”, Markes “100 vjet vetmi”, E. Koliqi “Vepra”, K. Trebeshina “Odin Mondvalsen”, I. Kadare (kolana e veprave të zgjedhura).

Dramë

Shekspir “Mbreti Lir”, Artur Miler “Pamje nga Ura”, Ethem Haxhiademi “Abeli”, Fan S. Noli “Izraelitë dhe filistinë”.